

Väven, Umeå
 Byggherre: Balticgruppen
 Arkitekt: Snøhetta / White arkitekter
 Byggare: Balticgruppen
 Byggnadsår: 2013-14

Väven

Samtliga exteriörfoto: Pär Eliaeson

Pär Eliaeson

Arkitektursveriges främsta utmärkelse Kasper Salin-priset till Umeås nya kulturhus Väven framkallade starka och omedelbara reaktioner på plats i prisutdelningens Stockholms stadshus och i alla medier. Starkast var kritikerpristagaren Catharina Thörn som från scenen markerade sin förvåning över Sveriges Arkitekters aningslösa val av pristagare. Just i det område som Thörn prisades för, arbete mot gentrifiering och segregering stadsutveckling, där verkar Kasper Salin-prisvinnaren som mest problematiskt. Personligen hade jag inte reflekterat över Vävens plats bland de nominerade, var mest upptagen av att önska att det stockholmska bidraget i form av Waxholmsbolagets paviljonger på Strömkajen inte skulle få vinna.

Som sig bör satte juryns val allas ögon på vinnaren. Detta oerhörda ansvar som prisutdelare har tas det alltför lätt på, som jag ser det. Alltför lättvindigt och oreflekterat delas pris och arkitekttävlingsvinster ut, utan djupare konsekvensanalys för både beställare och pristagare. Det faktum att ett pris kan verka förödande för en mottagare verkar många gånger vara en okänd tanke för våra jurys. En (i efterföljande opinion och kritik) oförtjänt eller orealistisk pristagare kan sättas i en oerhört svår situation med långtgående och allvarliga negativa personliga och professionella effekter. Ansvaret för den situationen

vilat helt och hållet på den aktuella juryn, ingenting att ta lätt på.

I fallet Väven finns dock knappast någon enskild pristagarledet som kommer att lida. Den i Umeå omnipotenta beställaren Balticgruppen och arkitektmastodonerna Snøhetta och White kommer inte att drabbas nämnvärt av utmärkelsen, oavsett vad samhället runt omkring dem tycker.

Den stora förloraren är istället arkitekturen och dess ideologiska, politiska och estetiska ställning i samhället. Valet av Väven som främst dekorerad arkitektur i Sverige 2014 ignorerar totalt hela den diskussion och utveckling mot en mer inkluderande och mångfacetterad kultur som hela samhället både behöver och faktiskt tenderar att kunna utveckla, i den förödande och förlamande dödsryckning av global råkapitalism och förtinglingande som vi lever i.

Kulturhuset Väven står med sina samhälleliga och ekonomiska effekter i mittfåran av den gentrifiering och segregation som urlakar och splittrar våra städer. I en stad som Umeå har ett så relativt stort projekt som Väven stor effekt på kulturliv och sociala sammanhang.

Foto: Åke Eison Lindman / White arkitekter

Bara den flytt av en så central samhällsaktör som stadsbiblioteket som bygget av Väven tvingat fram har snabbt visat sig få tydliga effekter, vars långsiktiga verkande är svårt att förutsäga.

Även rent konkret estetiskt och arkitektoniskt, som objekt i stadsväven, är Väven djupt problematisk. Kulturhusets gestalt i staden är förödande. Det ansluter eller relaterar inte på något komplext eller mångfacetterat sätt i varken material, form eller skala till det smmanhang som det givits att verka i. Dess kontextuella koncept är en banal och självrefererande kontrast. En godtagbar lösning endast för en asocial och arrogant arkitekt som avhänder sig en stor del av arkitekturens uttrycksmedel och förmåga till konstnärliga och samhälleliga effekter. Ingenting mindre än ett tjänstefel.

Vår medarbetare Thomas Hellquist har i dessa spalter formulerat en enkel passage av text som säger mycket om konsten att medvetet arbeta med arkitektur i en befintlig stadsmiljö:

Se det som ett samtal med platsen. Som en civiliserad konversation där man talar ett språk inte så olikt det man blir tilltalad med. Man skriker inte och är inte onödigt påstridig. En kort fråga besvaras inte alltför långgrandigt, och ett längre påstående inte med en alltför korthuggen replik. Humor är alltid uppskattat, liksom en träffande liknelse, en smart poäng, en underhållande anekdot eller ett vackert rim. Noggrann avläsning av situationen är A och O. Fånga upp de viktiga elementen vad gäller väderstreck, skala, material och form – och börja med en vänlig fråga som inte bara handlar om dig själv.

Om vi ser på arkitektur och stadsbyggnad som en social process, som ett umgänge mellan människor och som något som försiggår som en samhällsrörelse får vi stöd för tanken och tydliga metaforer att arbeta med. Så kan vi få syn på den asocialitet, narcissism och egennytta som präglar inte bara arkitekturen utan stora delar av vårt samhälle idag. Och det blir lättare att finna lösningar bort från vårt nuvarande tillstånd av kortsiktiga missgrepp och missriktade estetiska och ideologiska hugskott. En analysmetod och en kritik inte bara användbar för optionsbiladaren utan också – ännu mer angeläget – för beslutsfattaren.

Men äras den som äras bör: allt ansvar för bygget och hela dess spektra av samhälleliga och ekonomiska effekter vilar naturligtvis på byggherren. Det är Balticgruppen som har valt arkitekt och arkitektur och som inte har avfärdat de undermåliga och infantila arkitektoniska lösningarna. Precis som för en förälder är byggherrens främsta uppgift att säga nej, att utgöra ett motstånd.

Brister man i den uppgiften utsätter man alla inblandade för onödiga risker, med effekter svåra att överskåda. Man kan också önska att det fanns politiska instanser som kunde påverka och kvalitetssäkra byggandet på ett bättre sätt, men där räcker inte vårt system till idag. Utvecklingen går snarare åt en ytterligare avreglering. Vi bör fundera på vem som önskar den utvecklingen och vem det drabbar.

Att i detta perspektiv Sveriges Arkitekter väljer att dekorera kulturhuset Väven som Sveriges främsta arkitektur 2014 visar att organisationen inte förstår arkitekturens plats i samhället. Och det är precis så allvarligt som det låter. Kasper Salinprisjuryn behandlar arkitektur som en isolerad och exklusiv lek med färg och form. Man hyllar stringenta fasadlösningar och radikala självrefererande arkitektoniska uttryck utan att förstå vad dessa har för plats i relationen till staden, samhället runtomkring och historiens utveckling. Man frammanar den karikatyr av den självföretagande och arroganta arkitekt som fortfarande dominerar som föreställning i samhällets utanförskräet. Behöver det sägas att detta är förödande för arkitekturens (och arkitektens) ställning i samhället och som aktör i samtidens kultur?

Kasper Salin-priset till kulturhuset Väven 2014 tillsammans med 2012 års pristagare det valhäft formgivna och likaledes tondövt och asocialt i stadsväven verkande Domkyrkoforum är en bottennotering. Kasper Salin-priset behöver bli den utmärkelse för arkitekturens relevans och breda och djupa kvalitetsmedvetenhet som det båda kan vara och behöver vara. Det finns bara en instans som kan göra skillnad i denna fråga och det är Sveriges Arkitekter genom sin Akademi för arkitektur, som utser jury till Kasper Salin-priset och som kan ställa upp kriterier för prisets kvalitet. Ordförande i akademien är Jonas Edblad, ledamöter är Katarina Rundgren, Edvin Bylander, Mats Egelius, Erik Kampmann, Anders C Eriksson och Joakim Åberg. Vi förväntar oss att ni gör skillnad.

Läser man akademins ledamöters bevekelsegrunder för sitt engagemang kan man dock bli lite orolig över vad de kan tänkas åstadkomma. Den mest teoretiskt medvetna och bildade ledamoten Katarina Rundgren uttrycker sig såhär: "Jag har engagerat mig i akademien för arkitektur för att jag är vill verka för fler diskussioner och samtal kring arkitektur och arkitekturens villkor – det kan handla om rena yrkesfrågor såväl som det odugliga, meningslösa och oanvändbara i det samhälle vi verkar inom. Att skapa tillfällen då vi kan prata med varandra, utan krav på konsensus eller att slå fast vad som är rätt eller fel."

Nej Katarina, som kritiker och prisutdelare måste man våga vara tydligare och visa mer auktoritet än så. Kritiken och prisutdelandet är att bestämma vad som är rätt och fel, det är själva uppgiften. Att stå för sina val och kunna försvara dem med goda argument och gedigen kunskap. Där uppstår det fruktbara samtalet där kvaliteten kan få stöd. Då kan vi få korn på "det odugliga, meningslösa och oanvändbara" som mitt ibland oss (eller till och med inom oss!) motarbetar våra övergripande och ädlare syften. ■

